

OSEBNA IZKAZNICA KOT EID

Avtor: Karmen Zorc

Visoka šola za poslovne vede

Povzetek

Osebna izkaznica v Sloveniji nam trenutno služi le kot identifikacijski dokument s katerim tudi izkazujemo državljanstvo in prečkamo meje. Po vzgledu tujih držav, kar je prikazano v tej nalogi, bi bilo na mestu, da se tudi v Sloveniji »posodobimo« na tem področju. Z nadgradnjo bi lahko osebne izkaznice združili z zdravstvenimi karticami in omogočili e – poslovanje tako na ravni države kot šolstvu ter morda nakupovanju. Vsa bojazen glede varovanja podatkov bi morala biti jasno argumentirana, da je brezpredmetna, ker bi moralo to biti na najvišjem nivoju in zaščiteno z najvišjimi varnostnimi ukrepi. Nova osebna izkaznica bi olajšala delo in življenje njenih uporabnikov ravno tako starostnikom s pomočjo mlajših generacij.

Ključne besede: osebna izkaznica, eid osebna izkaznica, dokument

Uvod

Pri predmetu e-storitve sem si za seminarsko nalogo izbrala temo elektronske osebne izkaznice, ker z njo nisem bila še seznanjena oziroma na kakšni poti je Slovenija. Sicer sem se v zadnjem času bolj spraševala o osebni izkaznici na mobilnem telefonu pa me zanima tudi to področje. Glede na nenehno hitro razvijajočo tehnologijo, sem prepričana, da je tudi pri osebnih dokumentih že marsikateri napredek za katerega bo morala poskrbeti tudi Slovenija.

Osebna izkaznica

Osebna izkaznica je osebni dokument s katero se identificiramo in izkažemo državljanstvo, ki ima tudi potovalno funkcijo. S slovensko osebno izkaznico lahko potujemo v 37 držav. Osebno izkaznico lahko pridobimo vsi državljani Republike Slovenije. Za državljane, ki imajo stalno prebivališče v Sloveniji in, ki so brez drugega osebnega dokumenta z osebno fotografijo je ob polnoletnosti obvezna (eUprava, b.l.).

Pridobitev osebne izkaznice

Osebno izkaznico pridobimo z osebno oddano vlogo na Upravni enoti, ali diplomatskem ali konzularnem predstavništvu RS. Otroku za OI zaprosi starš ali skrbnik oziroma zakoniti zastopnik. Otroci z 8 ali več leti in, ki se znajo podpisati morajo pri vlogi biti navzoči (eUprava, Pridobitev osebne izkaznice, b.l.).

Prijava ukradene ali izgubljene OI se ureje elektronsko ali osebno na Upravni enoti.

Za pridobitev OI potrebujemo:

- En osebni dokument za izkazovanje istovetnosti (stara OI, potni list, vozniška)
- Če imamo staro OI jo moramo predložiti za uničenje
- Ena fotografija (3,5 cm x 4,5 cm) ali potrdilo e-fotografa s številko digitalne slike
- Ob vlogi se odločimo kako bomo prevzeli OI, po pošti ali osebno na Upravni enoti (eUprava, Pridobitev osebne izkaznice, b.l.)

Veljavnost in cena osebne izkaznice v Sloveniji

Slovenska OI ima različno dobo veljavnosti in tudi cene, kar lahko razberemo s spodnje tabele 1 (eUprava, Pridobitev osebne izkaznice, b.l.).

Tabela 5: Veljavnost in cene osebne izkaznice.

Veljavnost osebne izkaznice	Cena nove osebne izkaznice
1 leto v primeru, da se je v zadnjih petih letih izgubilo, pogrešilo ali sta bili ukradeni dve ali več OI ter za državljane z začasnim bivališčem in v preverjanju le tega	12,06 €
3 leta za otroke stare do 3 let	12,46 €
5 let za otroke v starosti od 3 do 18 let	14,26 €
10 let za državljane v starosti od 18 do 70 let	18,86 €
Trajno, ko je državljan star nad 70 let	

Vir: Lasten

Spodaj na sliki 1 prikazujem trenutni izgled slovenske osebne izkaznice.

Slika 13: Slovenska osebna izkaznica (Wikipedija, 2019).

Osebna izkaznica kot eid

Osebna izkaznica eID je fizična osebna izkaznica na kateri so natisnjeni osebni podatki imetnika, fotografija in vdelan RFID mikročip. Ima vse funkcije navadne osebne izkaznice kot je identifikacija in potovalna funkcija, dodatno jo uporabimo tudi za spletno identifikacijo. Večina evropskih držav je začela uporabljati eID osebne izkaznice za namen dostopa do storitev e-uprave in spodbujanja e-poslovanja v zasebnem sektorju. Vsaka država uporabnica ima še dodane različne funkcije omenjene izkaznice: uveljavljanje zdravstvenih storitev, e-volitve, e-storitve zavarovalništva, bank, vozniško dovoljenje... Tako so na čipu shranjeni vsi natisnjeni podatki na kartici kot lahko tudi: prstni odtisi, kvalificirana digitalna potrdila, elektronski podpis, vozniško dovoljenje,... Omenjene osebne izkaznice imajo nadzorovan dostop do posameznih podatkov, tako da vsak ne pridobi vseh podatkov na kartici, ampak le tiste, ki so namenjene za njegovo poslovanje (Waldmann, 2012).

Začetki e-osebnih dokumentov v Evropi segajo že pred leto 2000 saj je Finska že leta 1999 uvedla e-OI. V državah kjer uporabljajo eID so v večini doživeli pozitiven odziv. Še vedno pa je zaznati nelagodje pri njihovi uporabi, najbolj zaradi možnosti zlorab in na enem mestu zbranih preveč občutljivih podatkov. Zato države uporabnice posvečajo največ pozornosti zaščiti za varno uporabo (Matevž, 2013).

Začetki osebne izkaznice kot eid v Sloveniji

V Sloveniji se je na področju e-OI začelo ukvarjati že v letu 2007 s spremembami v zakonu o osebnih izkaznicah (ZOIzk). S temi OI bi bil poleg sedanje funkcije identifikacije in potovanja tudi omogočen dostop do storitev e-uprave in uveljavljanje zdravstvenih storitev, vsebovala pa bi tudi davčno številko. Z navedeno spremembo v zakonu bi se osebe nad 15 leti odločale med OI s čipom (z zapisanim digitalnim kvalificiranim potrdilom), ki bi imela prej omenjene funkcije ali OI brez čipa v namen identifikacije in potovalne funkcije. Leta 2008 je v povezavi Ministrstva za notranje zadeve, Ministrstva za zdravje, ZZS ter takratnim Ministrstvom za javno upravo potekal projekt multifunkcijske OI (Almira, 2014).

Istega leta, leta 2008, je bila sprejeta novela Zakona o osebni izkaznici katera je vsebovala določbe za uvajanje elektronske osebne izkaznice, hkrati je bil objavljen javni razpis za izbor izdelovalca omenjenega osebne dokumenta. Projekt multifunkcijske OI ni doživel uspešnega zaključka zaradi padlega javnega razpisa. Sam javni razpis je bil uspešen saj so pridobili dva ponudnika s formalno popolnima ponudbama vendar zaradi ugotovitve, da je najugodnejša ponudba presegala za skoraj 124 % vrednost naročila le ta ni bil uspešen. Z novo ponudbo bi se tudi primerljiva OI kot jo imamo sedaj, podražila za dobrih 88 %. Po načelu gospodarne in učinkovite ter uspešne porabe javnih sredstev se je Ministrstvo za notranje zadeve raje odločilo za neuspeh projekta. Dodatno je k neuspehu pripomoglo tudi dejstvo, da je imel ZZS sklenjeno pogodbo za izdelavo zdravstvenih kartic do konca avgusta 2015 in bi združevanje dveh dokumentov bilo neracionalno pred pretekom te pogodbe. Poleg vsega opisanega bi ob uvedbi nove OI za državo bil največji finančni zalogaj zamenjave informacijskih povezav in evidenc (Almira, 2014).

Dopolnjena osebna izkaznica v Sloveniji

Zaradi evropske uredbe za povečanje varnosti OI državljanov EU, bo morala Slovenija z avgustom 2021 uvesti biometrične osebne izkaznice. Kar pomeni, da bomo državljani Slovenije ob vlogi za novo osebno izkaznico morali podati tudi dva prstna odtisa vse od 12. leta starosti dalje (STA, 2019).

Tudi sam izgled in uporaba nove OI naj bi se spremenila. Nova OI bo vsebovala čip na katerem bodo kot biometrični podatek shranjeni podoba imetnika kartice in prstni odtisi. Navedeno se bo uporabljalo le za preverjanje pristnosti OI in istovetnosti imetnika OI (STA, 2019).

Ob uveljavljanju nove OI pa Ministrstvo za notranje zadeve in Ministrstvo za javno upravo razmišljata, da bi bili hkrati, na biometrični osebni izkaznici, zajeti tudi podatki za e-identifikacijo ter e-podpis, ki je enakovreden lastnoročnemu podpisu, za omogočanje e-poslovanja. S tem bi olajšali čezmejno poslovanje, okrepili in pospešili uporabo e - storitev v javnem kot tudi v zasebnem sektorju, saj je sedanja uporaba e-podpisa in kvalificiranih digitalnih potrdil precej zahtevna in slabo razširjena, Še vedno pa ne bo združena z zdravstveno kartico (STA, 2019).

Uporaba eid osebne izkaznice v evropskih državah

Kot sem že omenila je bila Finska debitantka z uvedbo eID leta 1999. Nemčija je tudi tukaj tehnološko najbolj napredna. V nadaljevanju bom predstavila nekaj evropskih držav, ki uporabljajo eID in na kakšen način. Finska eID uporablja tudi za bančne storitve (Matevž, 2013).

Tabela 6: Uporaba eID v izbranih evropskih državah (Šušteršič, 2013).

Država	Leto uvedbe eID	Oddaja davčne napovedi	Omogoča e - volitve	Opravljanje upravnih storitev	e-storitve privatnega sektorja	e-storitve preko mobi. telefona
Finska	1999	✗	✗	✓	✗	✗
Švedska	2000	✓	✗	✓	✓	✗
Estonija	2002	✓	✓	✓	✓	✓
Avstrija	2005	✓	✗	✓	✓	✓
Španija	2006	✗	✗	✓	✓	✗
Nemčija	2010	✗	✗	✓	✓	✗

Kot lahko iz zgornje tabele 1 razberemo ima Estonija najširši nabor uporabe eID, najmanjši pa Finska saj jo lahko uporabljajo le za upravne storitve. Poleg Estonije lahko tudi Avstrijci uporabljajo eID za e-storitve preko mobilnega telefona (Matevž, 2013).

Finska je svojo e-IO uvedla že leta 1999. Uporabniki so se sami odločali med e-OI in navadno. Dokument uporabljajo za digitalne podpise, spletne overitve in šifriranje e - poštних sporočil. E-OI lahko uporabijo tudi namesto voznškega dovoljenja (Matevž, 2013).

Slika 14: Finska e osebna izkaznica (Wikipedija, 2019).

Za švedsko eID je značilno, da jo ne izdajajo državni organi vendar banke ali pošte in se uporabljajo za e-storitve tako za državne kot tudi zasebne subjekte. Zato lahko z bančno kartico, ki ima digitalno potrdilo in digitalni podpis, dvigujejo gotovino, opravljajo plačila hkrati pa tudi oddajo davčno napoved. Ravno tako lahko to isto bančno kartico uporabijo kot osebni dokument za identifikacijo. Potrebujejo le kompatibilen čitalnik kartic in programsko opremo, katero si naložijo ob prvi uporabi (Matevž, 2013).

Slika 15: Švedska e osebna izkaznica (Wikipedija, 2019).

Estonci so vodilni v razširjenosti uporabe e-OI saj jim omogoča še, da: volijo preko spleta, plačajo davke, urejajo zdravstvene zadeve, opravljajo bančne storitve, se povežejo s šolo katero obiskujejo, lahko opravljajo storitve z mobilnim telefonom. Tako si marsikateri državljani Estonije ne predstavljajo več življenja brez opravljanja e-storitev (Matevž, 2013).

Slika 16: Estonska e osebna izkaznica (splet IDABC).

Avstrija

Avstrija je država, ki je med prvimi pričela z urejanjem zakonodaje na področju eID. Ker e-osebna izkaznica v Avstriji ni obvezna le to uporablja le 10 % državljanov zato je bil nujen več kartični pristop. Imetniki lahko s katerokoli temu namenjeno kartico naročijo osebne dokumente, odda vlogo o nekaznovanosti, odda davčno napoved, ravno tako lahko z zasebnim sektorjem opravlja bančne storitve, spletne nakupe,... (Matevž, 2013).

Slika 17: Avstrijska e osebna izkaznica (Wikipedija, 2019).

Španija

V Španiji je e-OI obvezna za vse od starosti 14 let naprej. Z e-OI Španci lahko opravljajo marsikatero storitev. Ena izstopajočih je uporaba sistema eJustice, ki s pomočjo aplikacije omogoča sodelovanje s sodno platjo države preko spleta, na primer tok dokumentov med sodiščem in uporabnikom. Ravno tako si lahko izmenjujejo dokumente preko spleta tudi z drugimi državnimi organi. Zanimivo je tudi, da imajo uporabniki spletne dostope do različnih podatkovnih baz, da lahko ugotovijo kateri podatki se o njih zbirajo in kje, ter kdo in zakaj je imel dostop do njih (Matevž, 2013).

Slika 18: Španska e osebna izkaznica (splet Reconnaissance).

Nemčija

Znano nam je že, da je Nemčija ena izmed tistih držav, ki so tehnološko najnaprednejša kar se odraža tudi pri e-OI. Z e-OI lahko na daljavo opravljajo upravne storitve kot so: sprememba imena, priimka, naslova,... Njihova najbolj pomembna dejavnost so e storitve v komercialne namene kot je sklenitev zavarovanja preko spleta. Ponudnik mora posedovati ustrezen certifikat, da lahko upravlja s podatki imetnikov e-OI. Uporabniki morajo poleg e-OI imeti še bralnik kartic ter programsko opremo, katero si naloži ob aktivaciji kartice, brezplačno (Matevž, 2013).

Slika 19: Nemška e osebna izkaznica (splet BMI).

Prednosti in slabosti osebne izkaznice kot eid

V nadaljevanju bom navedla prednosti in slabosti, ki jih lahko prinese uvedba e-osebne izkaznice, s katerimi so se soočile države že uporabnice elektronskih osebne izkaznic.

Prednosti uporabe e - osebne izkaznice

Prednosti uporabe elektronske osebne izkaznice se zagotovo kažejo v prihranku časa in denarja uporabnikov. Digitalno potrdilo je kot univerzalni ključ saj ga lahko uporabljamo za različne e-storitve tako v javnem kot privatnem sektorju. Prednost je zagotovo uporaba

enega gesla, hitrejše večanje števila uporabnikov kot z digitalnimi potrdili, večja varnost pri hranjenju digitalnega potrdila, varnejše e-komuniciranje in prenos podatkov, hitrejša in dostopnejša pot do vseh vrst storitev ter njihovo opravljanje (»kar z domačega kavča«), hitrejše in cenejše delovanje ter večja konkurenčna prednost ponudnikov e-storitev, optimizacija procesov, manjša poraba papirja, hitrejši in bolj tekoči prestop meje in v transportu, težje ponarejanje osebnih izkaznic, vdor v ključ v nerazumnem času (Jemec, 2003).

Slabosti uporabe e-osebne izkaznice

V vsakem dobrem namenu se zagotovo pokažejo tudi slabosti in ravno tako je tudi z uporabo e-osebne izkaznice. Digitalizacija nam prinaša neosebni stik in s tem izguba čuta za soljudi, zapostavljenost starejših, ki se še ne znajdejo v e-svetu, izguba e-OI pomeni izguba stika z vsem kar uporabljamo (manj kartic), slaba komunikacija in sodelovanje med različnimi institucijami in nekatera podjetja že imajo dobro razvito varno e - poslovanje za kar so porabila veliko denarja, ki bi bil potem neizkoriščen in zato ne bi želela sodelovati (Jemec, 2003).

Zaključek

Glede na raziskavo v tej seminarski nalogi lahko zaključim, da se moramo v Sloveniji podvzati in že enkrat uvesti elektronsko osebno izkaznico. Kot sem že pisala, bi prineslo veliko prednosti v naša življenja, predvsem v tem turbulentnem in hitro se odvijajočem času. Res pa je tudi, da se je potrebno temeljito pripraviti in zadevo urediti tako, da bodo možne nadgradnje, ki nam bodo tudi kasneje omogočale dodajanje storitev za opravljanje storitev z e-OI. Zagotovo bi takšen dokument približali širši javnosti in s tem pospešili e - poslovanje javnega in privatnega sektorja, kot se je to zgodilo državam, ki so že uporabnice e-OI. Največ težav bi zagotovo imeli starejši, ki se v e-svetu ne znajdejo najbolje, vendar bi se tudi to dalo rešiti z določenimi delavnicami ali pomočjo na terenu kjer bi jim mlajši in bolj usposobljeni priskočili na pomoč, na primer preko javnih del z iskalci zaposlitve in prejemniki socialne pomoči.

Viri in literatura

Almira, A. (11. april 2014). Uvedba osebnih izkaznic s čipom - odgovor. Pridobljeno 19. oktober 2019 iz spletno mesto Republike Slovenije: https://predlagam.vladi.si/fileadmin/dokumenti/predlogi/156/156_1346.pdf

eUprava. (b.l.). *Osebna izkaznica*. Pridobljeno 17. oktober 2019 iz spletno mesto Republike Slovenije: <https://e-uprava.gov.si/si/podrocja/osebni-dokumenti-potrdila-selitev/osebni-dokumenti/osebna-izkaznica>

eUprava. (b.l.). *Pridobitev osebne izkaznice*. Pridobljeno 17. oktober 2019 iz spletno mesto Republike Slovenije: <https://e-uprava.gov.si/podrocja/vloge/vloga.html?id=2002>

Jemec, B. (2003). Razvoj elektronske osebne izkaznice v evropskih državah z analizo prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti uvedbe in uporabe slovenske elektronske osebne izkaznice. Ljubljana. Pridobljeno 18. oktober 2019 iz http://www.cek.ef.uni-lj.si/u_diplome/jemec1092.pdf

Maruša, D. (13. maj 2008). *Elektronska osebna izkaznica*. Pridobljeno 17. oktober 2019 iz spletno mesto IUS-INFO: <https://www.iusinfo.si/medijsko-sredisce/dnevne-novice/35028>

Matevž, Š. (2014). *Sistemi elektronskih osebnih dokumentov in uporaba e-storitev v izbranih evropskih državah*. Pridobljeno 17. oktober 2019 iz Central European Public Administration Review: <http://cepar.fu.uni-lj.si/index.php/CEPAR/article/view/253/235>

Ministrstvo za pravosodje in javno upravo. (b.l.). *Analiza možnosti za uvedbo varnejših in uporabniku prijaznejših e-identitet*. Pridobljeno iz https://www.gov.si/assets/ministrstva/MJU/DI/d08c1d60dd/Analiza_e_identitet_v_1_0_povzetek.pdf

STA. (1. oktober 2019). *Nova osebna izkaznica z letom 2021 bo biometrična*. Pridobljeno 17. oktober 2019 iz Dnevnik.si: <https://www.dnevnik.si/1042909786>

Waldmann, U. (marec 2012). *ReasarchGate*. Pridobljeno 17. oktober 2019 iz Electronic Identity Cards for User Authentication—Promise and Practice: https://www.researchgate.net/publication/224260803_Electronic_Identity_Cards_for_User_Authentication-Promise_and_Practice